

Sokolka, dnia 4 sierpnia 2022 r.

Trybunał Konstytucyjny
al. J. Ch. Szucha 12a
00-918 Warszawa

SKARGA KONSTYTUCYJNA

1. INFORMACJE OGÓLNE.

Imię i nazwisko skarżącego: *J B*

Imię i nazwisko pełnomocnika skarżącego: *Piotr Kozak*
(*Nr wpisu 752 Izba Adwokacka w Białymstoku*)

Adres Kancelarii Adwokackiej: *16-100 Sokółka, Pl. Kościuszki 5/15*

2. OKREŚLENIE PRZEDMIOTU SKARGI KONSTYTUCYJNEJ.

Działając w imieniu *J B*, jako jego pełnomocnik ustanowiony **z urzędu**, na podstawie art.79 ust.1 w zw. z art.188 pkt 5 Konstytucji R.P. oraz art.46 ust.1 ustawy z dnia 01 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym wnoszę o stwierdzenie, że:

- **art. 394 §2 Kodeksu postępowania cywilnego** (tekst jednolity Dz.U. z 2020r., poz.1575 ze zm. Dz.U. z 2020r. Poz.1578);

w zakresie w jakim uzależnia prawo do wniesienia zażalenia na zarządzenie o zwrocie pozwu od złożenia wniosku o sporządzenie jego płatnego uzasadnienia ;

jest niezgodny z art.45 ust.1 w zw. art. 2 i art. 83 Konstytucji R.P. oraz art.45, art.77 ust.2, art.78 i art. 176 ust.1 Konstytucji R.P. w zw. z art. 83 Konstytucji R.P.

z uwagi na naruszenie przez ustawodawcę równowagi między interesem Państwa i jednostki w dostępie do dwuinstancyjnego postępowania sądowego, przez wprowadzenie obowiązku złożenia wniosku o uzasadnienie orzeczenia pierwszej instancji i zaliczenie tego wniosku do pism procesowych podlegających opłacie sądowej.

3. OKREŚLENIE PODSTAW SKARGI KONSTITUCYJNEJ

Jednym z wymogów uprawniających do skorzystania z prawa do sądu jest konieczność przygotowania się na poniesienia kosztów procesu. Koszty te powinny być przewidywalne i możliwe do wyliczenia przez podjęciem decyzji o wystąpieniu na drogę sądową. Wprowadzone przez ustawodawcę opłaty w kwocie 100 zł za sporządzenie uzasadnienia każdego orzeczenia i zarządzenia, niezależnie od tego czy zostały one wydane na posiedzeniu niejawnym, czy jawnym, w tym takich orzeczeń incydentalnych jak odmowa zwolnienia od kosztów sądowych, czy sprostowanie lub odmowa sprostowania pomyłki pisarskiej jest nadużyciem prawa ustawodawcy do korzystania z uprawnienia art. 78 zdanie drugie Konstytucji R.P.

W niniejszej sprawie nie zachodziła konieczność sporządzenia uzasadnienia zarządzenia o zwrocie pozwu, albowiem powody zwrotu były oczywiste: powód w określonym terminie nie uzupełnił braków formalnych pozwu w zakresie punktu trzeciego, a dotyczącego roszczenia o wartości zł. W tej sytuacji żądanie opłaty 100 złotych za uzasadnienie zarządzenia o zwrocie pozwu, a następnie żądanie kolejnych 100 złotych za uzasadnienie orzeczenia drugiej instancji jest niedopuszczalnym pomocnictwem stronie przeciwnej w uniknięciu odpowiedzialności cywilnej za wyrządzoną szkodę, ponieważ opłata 100 zł za uzasadnienie II instancji jest zawsze nie do odzyskania od strony przeciwnej .

Reasumując wprowadzenie opłat za uzasadnienie każdego orzeczenia i zarządzenia narusza następujące prawa i wolności chronione Konstytucją R.P.:

1) Prawo do sądu rozumiane jako prawo do uruchomienia procedury sądowej. Prawo to zakłada, że rozstrzygnięcie spraw cywilnych i wydawanie orzeczeń jest płatną usługą, a opłata za wniesienie sprawy obejmuje też obowiązek uzasadnienia (ustnego lub pisemnego) podjętej decyzji procesowej. Tym samym w skład opłaty za „założenie” sprawy w sądzie wchodzi następujące rodzaje kosztów: zryczałtowane wynagrodzenie za pracę sądu i zryczałtowane wydatki za koszty korespondencji. Opłata za uzasadnienie pisemne orzeczenia jest dodatkową usługą sądową, która co do zasady powinna być dodatkowo odpłatna, a koszt tej usługi nie powinien wchodzić w skład kosztów sądowych co miało miejsce za rządów poprzedniej wersji ustawy Kodeks postępowania cywilnego i poprzedniej ustawy z dnia 13 czerwca 1967r. *o kosztach sądowych w sprawach cywilnych*, albowiem wniosek o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia: po pierwsze nie był obowiązkowy, po drugie nie był odpłatny jako czynność sądowa opłatą sądową, lecz jako czynność materialno-techniczna w

formie opłaty kancelaryjnej.

2) Wolność od przemocy prawnej chronionej przez art. 2 i art. 83 Konstytucji R.P., które jako pomocnicze normy kontroli konstytucyjnej chronią obywatela przed nadużywaniem przez ustawodawcę prawa do regulowania trybu odwoławczego od orzeczeń i zarządzeń pierwszoinstancyjnych, a tym samym i uruchamiania prawa do sądu odwoławczego.

3) Prawo do postępowania dwuinstancyjnego chronionego przez art. 78 Konstytucji R.P., przez ustanowienie zakazu rozpatrywania zażaleń i apelacji wnoszonych na podstawie ustnych uzasadnień i domniemań prawnych oraz faktycznych co do treści uzasadnienia.

4) Prawo do drogi sądowej przez bezprawne uzależnienie dostępu do drogi sądowej od dopełnienia dodatkowego obowiązku sporządzenia dodatkowo płatnego pisma procesowego.

4. OPIS STANU FAKTYCZNEGO

W Sądzie Rejonowym w S została zarejestrowana sprawa z powództwa J B której przedmiotem były roszczenia z tytułu rękojmi i gwarancji. W punkcie trzecim pozwu J B żądał od pozwanego zasądzenia zwrotu kosztów postępowania reklamacyjnego w łącznej kwocie zł gr,

. Jako datę wymagalności roszczenia powód wskazał datę doręczenia pozwu (w domyśle przez Sąd).

Przewodniczący Wydziału uznał jednak, że pozew w tym punkcie jest dotknięty brakiem formalnym w postaci braku wskazania daty wymagalności roszczenia, przy czym pojęcie daty wymagalności roszczenia nie zostało powodowi (który nie jest profesjonalnym prawnikiem) wyjaśnione przez wskazanie: czy chodzi o konkretną datę wyrażoną dniem, miesiącem i rokiem, czy też o datę abstrakcyjną, którą należy wskazać w sposób opisowy przez podanie daty wydarzenia faktycznego typu: nieznanego kalendarzowo powodowi dzień doręczenia listu poleconego pozwanemu itd. W wezwaniu zastrzeżono, że niezuzupełnienie braków formalnych będzie skutkować zwrotem pozwu w zakresie punktu trzeciego

W odpowiedzi na to wezwanie powód w określonym terminie złożył pismo procesowe wyjaśniające, że roszczenia z punktu trzeciego nie jest jeszcze wymagalne, gdyż powód nie wzywał pozwanego do jego zaspokojenia, a ponadto powód zmodyfikował pozew przez wskazanie, że odsetki od zgłoszonego w punkcie trzecim pozwu należy obliczyć od dnia doręczenia pozwu przez Sąd.

Pomimo wyjaśnień powoda w dniu marca 2022r. Przewodniczący Wydziału wydał

zarządzenie o zwrocie pozwu w punkcie trzecim, a ponadto przez pomyłkę sądową sprawa została uznana za załatwioną w całości zwrotem pozwu i nie będzie już rozpatrywana przez Sąd, także w zakresie pozostałych roszczeń. Powód zwrotu pozwu był oczywisty i nie wymagał uzasadnienia i wynikał z treści pouczenia o skutkach niewykonania wezwania do uzupełnienia braków formalnych pozwu.

Wobec zaistniałej sytuacji powód wniósł zażalenie bez składania wniosku o sporządzenie pisemnego uzasadnienia. Sąd Okręgowy w B postanowieniem z marca 2022r. sygn. akt. odrzucił zażalenie powołując się na treść art. 394 § 2 k.p.c., który uzależnia dopuszczalność wniesienia środka odwoławczego od uprzedniego wniesienia i opłacenia wniosku o sporządzenie pisemnego uzasadnienia skarżonego zarządzenia. Wzmiankowane postanowienie stało się prawomocne z dniem wydania, a zaskarzenie go w toku instancji jest niemożliwe. Tym samym przysługuje mu walor orzeczenia ostatecznego w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji RP.

5. WYKAZANIE ZACHOWANIA TERMINU DO WNIESIENIA SKARGI KONSTYTUCYJNEJ

Doręczenie J B wskazanego wyżej postanowienia Sądu Okręgowego w B wraz z pisemnym uzasadnieniem nastąpiło w dniu 4 kwietnia 2022r. listem poleconym nr , czego potwierdzeniem są ogólnodostępne dane z monitoringu poczty polskiej

Tym samym trzymiesięczny termin do wniesienia skargi konstytucyjnej upływa w dniu 04 lipca 2022 r. Upływ terminu ulega jednak zawieszeniu na czas trwania postępowania o wyznaczenie adwokata z urzędu do sporządzenia i wniesienia skargi konstytucyjnej.

J B wystąpił do Sądu Rejonowego w S o ustanowienie adwokata z urzędu w dniu czerwca 2022r., zaś Okręgowa Rada Adwokacka zawiadomiła mnie adw. Piotra Kozaka o ustanowieniu adwokatem z urzędu do sporządzenia skargi konstytucyjnej w dniu 25 lipca 2022r. Tym upływ terminu był zawieszony przez 35 dni. Stąd ostatecznie termin do wniesienia skargi konstytucyjnej upływa w dniu 8.08.2022 r.

6. CHARAKTERYSTYKA ART. 45 ust. 1 , ART. 2 i ART. 83 KONSTYTUCJI R.P.

Art. 45 ust. 1 Konstytucji RP statuuje zasadę sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy, bez nieuzasadnionej zwłoki, przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Prawo to zostało

zagwarantowane wszystkim potencjalnym stronom postępowania sądowego, w tym również powodowi w postępowaniu cywilnym. W dotychczasowym orzecznictwie TK konsekwentnie przyjmuje, że na konstytucyjne prawo do sądu składają się w szczególności elementy: 1) prawo dostępu do sądu, tj. prawo uruchomienia procedury przed sądem organem o określonej charakterystyce (właściwym, niezależnym, bezstronnym i niezawisłym); 2) prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności; 3) prawo do wyroku sądowego, tj. prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia danej sprawy przez sąd (te trzy elementy zostały sformułowane w ślad za doktryną w wyroku z 9 czerwca 1998 r., sygn. K 28/97, OTK ZU nr 4/1998, poz. 50). W kontekście niniejszej skargi zasadnicze znaczenie mają dwa, spośród wymienionych wyżej, elementy prawa do sądu, tj.: prawo dostępu do sądu oraz prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności. Pierwszy z wymienionych aspektów prawa do sądu znajduje odzwierciedlenie m.in. w kwestii dotyczącej rozłożenia kosztów procesu pomiędzy poszczególnych uczestników postępowania, a także zwrotu tych kosztów w zależności od wyniku procesu. Odwołując się do orzecznictwa TK (np. wyroki: z 30 marca 2004 r., sygn. SK 14/03; z 23 maja 2005 r., sygn. SK 44/04), należy wskazać, że wśród elementów ograniczających realizację prawa do sądu, wyrażonego w art. 45 ust. 1 ustawy zasadniczej, mogą się znajdować bariery o charakterze ekonomicznym, w szczególności mające postać wygórowanych kosztów, niezbędnych dla wszczęcia i prowadzenia postępowania sądowego. Ograniczenie dostępności do sądu przez bariery ekonomiczne może bowiem przejawiać się w nadmiernym ryzyku ekonomicznym, wywołanym zarówno regułami, wedle których kształtuje się ostatecznie obowiązek ponoszenia kosztów postępowania, jak i samym wygórowanym poziomem kosztów. To ryzyko może powstrzymywać zainteresowanych przed wkroczeniem na drogę sądowej ochrony prawa. Za sprzeczne z zasadą dostępności do sądu można więc uważać nie tyle samo ustanowienie obowiązku ponoszenia kosztów sądowych przez uczestników postępowania sądowego, ile reguły ich rozłożenia pomiędzy uczestników, a także ukształtowanie ich na zbyt wysokim poziomie. Ustalając natomiast treść normatywną konstytucyjnego nakazu odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, należy przypomnieć, że z ugruntowanego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego wynika, iż wymóg „rzetelnego procesu” zakłada realizację licznych zasad procesowych. Wśród nich wskazuje się przede wszystkim na sprawiedliwość i jawność postępowania (por. np. wyroki z: 13 maja 2002 r., sygn. SK 32/01, OTK ZU nr 3/A/2002, poz. 31; 12 maja 2003 r., sygn. SK 38/02, OTK ZU nr 5/A/2003, poz. 38; 23 października 2006 r., sygn. SK 42/04, OTK ZU nr 9/A/2006, poz. 125).

Z kolei art. 2 i art. 83 Konstytucji R.P. nie mogą być samodzielnymi wzorcami kontroli zgodności ustawy z Konstytucją, lecz pomocniczymi.

Art. 2 Konstytucji R.P. w słowach: „*Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem*

prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.” ustanawia zasadę praworządności. Jest to podstawowa zasada demokratycznego państwa prawnego. Oznacza ona, że państwo ma być rządzone prawem, prawo stoi ponad państwem (przedstawicielami władzy), ma być wytyczną działania dla władz i dla społeczeństwa. Zasada ta ma również zabezpieczać wpływ obywateli na władzę państwową i ich udział w podejmowaniu decyzji państwowych.

Przepis ten mówi także o tym, że działalność państwa i jego organów ma być oparta na wartościach, które dobrze służą zapewnieniu praworządności, wyraża on bowiem zasadę legalizmu. Z tej zasady wynika między innymi najwyższa ranga Konstytucji w systemie źródeł prawa, i rola ustaw, ich priorytet w tworzeniu porządku prawnego w państwie (koncepcja hierarchicznej budowy systemu źródeł prawa).

Nieodzownym elementem zasady demokratycznego państwa prawnego pozostają reguły stanowienia prawa, określane czasem jako zasady przyzwoitej legislacji. Należy tutaj wymienić m.in.:

- zasadę niedziałania prawa wstecz (*lex retro non agit*),
- zasadę ochrony praw słuszenie nabytych,
- zasadę ochrony interesów w toku,
- nakaz zachowania odpowiedniego okresu dostosowawczego przy wprowadzaniu nowych norm prawnych w życie (*vacatio legis*),
- zasadę pewności (określoności) prawa, nakazującą formułowanie przepisów prawa w sposób jasny.

Jeżeli zdefiniujemy pojęcia „prawo” i „sprawiedliwość” jako:

- prawo jest to uprawnienie;
- sprawiedliwość jest to stan wyższej konieczności;

to w połączeniu z prawem do sądu cywilnego otrzymamy zasadę, że postępowanie przed sądem cywilnym powinno być co do zasady nieodpłatne, albowiem sądownictwo jest służbą państwową utrzymywaną z pieniędzy podatników. Generalnie też typowy proces cywilny sprowadza się do przeliczenia argumentów słownych na pieniądze lub inne jednostki miary i fizycznego zważenia na symbolicznej wadze Temidy. Wprowadzona opłata za proces cywilny służy zatem zgodnie z pojęciem sprawiedliwości zapobieganiu nadużywania prawa do sądu, a nie finansowaniu wymiaru sprawiedliwości, aby przynosił on dochód. W Polsce za sprawiedliwą opłatę uznaje się kwotę 30 zł, jako tak zwaną opłatę podstawową, od której nie powinno być zwolnień od kosztów sądowych.

Z kolei artykuł 83 Konstytucji RP stanowi, iż „**Każdy ma obowiązek przestrzegania prawa Rzeczypospolitej Polskiej**”. Obowiązek przestrzegania prawa nie może jednak oznaczać bezwzględnego posłuszeństwa każdemu prawu stanowionemu przez państwo. Oznacza to, iż żadne

państwo nie ma umocowania, aby łamać prawa człowieka, gdyż te stoją ponad prawem stanowionym. Dlatego w każdej nowoczesnej konstytucji zagwarantowane jest prawo suwerena do obrony wartości takich, jak: suwerenność, podział władzy czy prawa człowieka. Złe prawo może być zaczątkiem obywatelskiego nieposłuszeństwa, rozumianego jako symboliczna, celowa manifestacja niepodporządkowania prawu, prowadzona w imię przekonania o jej słuszności i wyższości innych wartości i norm pozaprawnych, uwzględniająca możliwość poniesienia negatywnych konsekwencji prawnych sankcji. Nieposłuszeństwo obywatelskie jest zatem instrumentem, który przy uwzględnieniu wszystkich jego ograniczeń może być wykorzystywane w państwach o ustroju demokratycznym jako gwarant ochrony praw obywatelskich przed działaniem władzy. Konstytucja nie zna pojęcia nieposłuszeństwa obywatelskiego, ani starszego prawa oporu. Art. 2 Konstytucji wyraźnie podkreśla, że Rzeczpospolita jest demokratycznym państwem prawnym, a przez przestrzeganie prawa należy rozumieć takie postępowanie obywateli i organów państwowych, które jest zgodne z obowiązującymi przepisami (art. 7 Konstytucji zasada legalizmu). Tym samym również władzę ustawodawczą obowiązuje art. 5 Kodeksu cywilnego sankcjonujący zakaz działania w złej wierze, a więc w tym przypadku pod pretekstem ograniczenia nadużywania prawa do bezpłatnych uzasadnień orzeczeń sądów cywilnych wprowadzania bezwzględnej odpłatności za każde orzeczenie, pod rygorem niedopuszczenia do sądu odwoławczego.

7. CHARAKTERYSTYKA ART. 77 ust.2 KONSTYTUCJI R.P.

W art.77 ust.2 Konstytucji R.P. ustalono prawo do drogi sądowej: „***Ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw.***”

Regulacja ta ma uniwersalny wymiar. Gwarantuje drogę sądową nie tylko w sprawach o roszczenia odszkodowawcze wobec władzy publicznej, ale również gwarantuje drogę sądową w orzekaniu o wszelkich przypadkach naruszenia praw i wolności.

Prawo do sądu należy do jednych z podstawowych praw jednostki i stanowi jedną z fundamentalnych gwarancji praworządności. Komentatorzy podkreślają, że zakres przedmiotowy ustępu 2 ma nieporównywalnie szerszy charakter i wiąże się raczej z art. 45 ust. 1 Konstytucji niż z art. 77 ust.1. Oba wspomniane przepisy nie powtarzają swojej treści, art. 45 stanowi pozytywne ujęcie prawa do sądu, natomiast art. 77 ust 2. negatywne.

Art. 77 ust. 2 dotyczy dochodzenia naruszonych wolności i praw zagwarantowanych w Konstytucji RP. Sąd Najwyższy stwierdził, że posługuje się on pojęciem drogi sądowej w szerokim znaczeniu, obejmującej postępowanie przed jakimkolwiek sądem przewidzianym w art. 175

Konstytucji, a więc przed Sądem Najwyższym, sądami powszechnym, administracyjnymi i wojskowymi.

8.CHARAKTERYSTYKA ART. 78 KONSTYTUCJI R.P.

Prawo do dwóch instancji reguluje art.78 Konstytucji R.P.: *„Każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Wyjątki od tej zasady oraz tryb zaskarżania określa ustawa”*. Oznacza to, że Konstytucja gwarantuje stronom prawo do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Jak orzekł Trybunał Konstytucyjny, organ rozpoznający środek zaskarżenia powinien mieć możliwość merytorycznej oceny prawidłowości rozstrzygnięcia w sprawie (wyrok TK z 24 lutego 2015r. sygn. akt K 34/12_ „Konstytucyjne prawo zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji stanowi bardzo istotny czynnik urzeczywistniania tzw. sprawiedliwości proceduralnej”(wyrok TK z 16 listopada 1999r. sygn. akt SK 11/99).

9. CHARAKTERYSTYKA ART. 176 ust.1 KONSTYTUCJI R.P.

Zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego jest wyrażona w art.176 ust.1 Konstytucji R.P.

Dwuinstancyjność nie jest elementem składowym prawa do sądu określonego w art. 45 Konstytucji RP. Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie odwołał się do wykładni systemowej; prawo do sądu umiejscowione jest w Rozdziale II Konstytucji, dotyczącym praw i wolności art. 45 pomyślany jest właśnie jako „instrument gwarancji praw i wolności”. Tymczasem „treść art. 176 ust. 1 Konstytucji wyraża zasadę dwuinstancyjności postępowania sądowego, ale ponieważ przepis ten został umieszczony w rozdziale o sądach dotyczy tylko spraw przekazanych ustawami do właściwości sądów, tzn. rozpoznawanych przez sądy od początku do końca”(wyrok z dnia 8 grudnia 1998r. w sprawie K 41/97). Tak więc nie można uznać, by zasada dwuinstancyjności była elementem prawa do sądu wzmacnia ona jednak to prawo, gwarantując proceduralną ochronę postępowania sądowego (wyrok z dnia 10 lipca 2000 r. w sprawie SK 12/99, wyrok z dnia 12 czerwca 2002 r. w sprawie P 13/01). Zasadę dwuinstancyjności postępowania sądowego w sprawach „rozpoznawanych przez sądy od początku do końca” Trybunał omówił w orzeczeniach z dnia 12 marca 2002 r., sygn. P 9/01, a zwłaszcza w wyroku z dnia 12 czerwca 2002 r., sygn. P 13/01. W sprawie P 13/01 Trybunał przypomniał, iż „art. 78 Konstytucji nie wprowadza konieczności dwuinstancyjności postępowania sądowego. Tę ostatnią zasadę wyrażono natomiast w art. 176 ust. 1 Konstytucji, który co do

postępowania sądowego nie przewiduje odstępstw od reguły zaskarżalności orzeczeń wydanych w pierwszej instancji. Art. 78 stanowi jedynie gwarancję kontroli instancyjnej rozstrzygnięcia, zaś art. 176 ust. 1 jest w pewnym sensie jego dopełnieniem. (...) Art. 78 w związku z art. 176 Konstytucji ustanawia zasadę sprawiedliwości proceduralnej, będącą odzwierciedleniem konstytucyjnie zagwarantowanego prawa do sądu".

10. WSKAZANIE SPOSOBU NARUSZENIA SZCHARAKTERYZOWANYCH NORM KONSTYTUCYJNYCH

W uzasadnieniu prawnym do ostatecznego postanowienia Sądu Okręgowego w B z marca 2022r. sygn. akt wskazano art.394 §2 k.p.c. jako główną podstawę naruszenia prawa J B do sądu odwoławczego oraz przepisy wynikowe w oparciu o które wydano orzeczenie o odrzuceniu zażalenie, a były nimi: art.373 §1 w zw. z art.387 §3 k.p.c. i art.398 k.p.c.

Zgodnie z art.394 §2 k.p.c. termin do wniesienia zażalenia wynosi tydzień od doręczenia postanowienia (zarządzenia) z uzasadnieniem. Jeżeli przy jego wydawaniu sąd odstąpił od uzasadnienia, termin ten liczy się od dnia ogłoszenia orzeczenia, a jeżeli podlegało ono doręczeniu od dnia jego doręczenia. Sąd zaś odstępuje od uzasadnienia, jeżeli w całości uwzględni zawarty w piśmie procesowym wniosek strony (art.357 §6 k.p.c.). Wówczas jednak strona nie ma interesu prawnego w skarżeniu takiego postanowienia. Przywołać też należy art. 357 §5 k.p.c.: „*Wydając postanowienie, nawet niepodlegające zaskarżeniu, sąd może przy nim zwięźle wskazać zasadnicze powody rozstrzygnięcia, jeżeli mając na względzie okoliczności sprawy uzna, że pozwoli to na usprawnienie postępowania.*” Powody zwrotu pozwu są zawsze oczywiste (braki pozwu nie zostały uzupełnione w określonym terminie), a zatem prawo do drugiej instancji zależało od dobrej woli sędziego, który mógł jednym zdaniem uzasadnić zarządzenie. Nie ulega też wątpliwości, że każde postanowienie i zarządzenie wydawane na posiedzeniu niejawnym powinno być uzasadniane z urzędu (bez wniosku strony), gdyż to w sposób oczywisty usprawnia postępowanie i skraca jego czas. Tymczasem orzeczenia i zarządzenia sądów cywilnych nawet nie są obciążone wymogiem podania podstawy prawnej orzeczenia, przez co, aby je poznać trzeba ponieść opłatę w kwocie 100 złotych.

Ustawodawca, we wskazanym przepisie przypisuje uzasadnieniom jedynie rolę wstępu, czy warunku *sine qua non* zaskarżenia orzeczenia. Jednocześnie uwypukla obciążenie wynikające z ich sporządzenia i podkreśla, że wprowadzenie opłaty stałej spowoduje spadek wnioskowania o sporządzenie uzasadnienia. Wprost jest o tym mowa w uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej: „*Dodatkową oszczędność czasu i pracy powinno przynieść wprowadzenie opłaty od wniosku o*

uzasadnienie postanowienia. Opłata taka powstrzymałaby strony od żądania uzasadnienia postanowienia z powodów pozaprocesowych. (Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (druk nr 3137), pkt 60, s. 177.).

Oprócz tego ustawodawca przy użyciu wskazanego przepisu zmusza stronę do inicjowania niejako nowego postępowania sądowego, podlegającego stałej opłacie sądowej w kwocie 100 zł, a to w ten sposób iż czyni z wniosku o dokonanie czynności materialno-technicznej jaką jest uzasadnienie orzeczenia (zarządzenia), podlegającego ewentualnie opłacie kancelaryjnej, a nie sądowej – czynność sądową, w rezultacie której niezależny i niezawisły Sąd może uwzględnić wniosek o pisemne uzasadnienie orzeczenia lub oddalić, powołując się na przykład na art.357 §2¹ k.p.c. Tymczasem przy prawidłowej legislacji brak opłaty kancelaryjnej za uzasadnienie orzeczenia nie tamuje dalszego postępowania, ponieważ taka opłata podlega ściągnięciu w trybie postępowania egzekucyjnego (patrz art.38 ust.2 ustawy z dnia 13 czerwca 1967r. o kosztach cywilnych). Z kolei przy nieprawidłowej legislacji obowiązuje zasada: " *sąd nie podejmie żadnej czynności na skutek pisma, od którego nie została uiszczona należna opłata.*"

W niniejszej sprawie opłacalność drogi sądowej, przy założeniu wygrania sprawy dopiero w drugiej instancji wygląda następująco:

- 1) Głównym przedmiotem sporu jest niesprawna drukarka o wartości zł, a zatem opłata od pozwu wynosi zł.
- 2) Opłata za uzasadnienie wyroku I instancji wynosi zł, z czego tylko zł podlega zaliczeniu na opłatę od apelacji.
- 3) W razie uwzględnienia apelacji powód odzyskuje zł + zł zwrotu kosztów procesu.
- 4) Traci więc zł nadwyżki od uzasadnienia oraz zł za uzasadnienie wyroku sądu II instancji. Łączna strata wynosi więc zł, czyli prawie dwa razy więcej niż wartość przedmiotu sporu.

W tym miejscu zwrócić uwagę należy na preambułę do Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela, uchwalonej przez ONZ: „ZWAŻYWSZY, że konieczne jest zawarowanie praw człowieka przepisami prawa, aby nie musiał - doprowadzony do ostateczności - uciekać się do buntu przeciw tyranii i uciskowi.

Sprawa blokowania roszczeń J B z tytułu gwarancji i rękojmi przez różne „kruczki” prawne ustawodawcy, Sądu Rejonowego w S i pozwanego doprowadziły do załamania J B

11. UZASADNIENIE NIEZGODNOŚCI KWESTIONOWANEGO PRZEPISU Z KONSTYTUCJĄ

W praktyce naruszenie praw i wolności gwarantowanych przez Konstytucję polega na wprowadzeniu przez orzeczenie sądowe lub ustawodawcę w miejsce prawa obowiązku, a w miejsce wolności – zakazu, gdy w demokratycznym państwie prawnym może być tylko mowa o czasowym ograniczeniu praw lub wolności. Tym samym gdy prawo do pracy staje się obowiązkiem pracy, gdy prawo do ochrony zdrowia staje się obowiązkiem przymusowego leczenia, gdy prawo do nauki staje się obowiązkiem nauki to mamy do czynienia z sytuacją pozbawienia kogoś prawa. Tak samo jest z wolnością, gdy przez jakiś zakaz nie można korzystać ze swej wolności poza miejscem do tego wyznaczonym (np. zakaz modlitwy poza świątynią).

Nowelizując art.394 §2 k.p.c. ustawodawca zniósł prawo do wniesienia tzw. zażalenia wprost, czyli bez uprzedniego żądania przez stronę sporządzenia pisemnego uzasadnienia orzeczenia. Jednocześnie ustawodawca zwolnił Sąd z obowiązku sporządzania uzasadnień postanowień zapadłych na posiedzeniach niejawnych. Dla formalności wskazać należy, że z mocy art.362 k.p.c. przepisy dotyczące postanowień stosuje się odpowiednio do zarządzeń.

Według uzasadnienia rządowego projektu ustawy nowelizującej wprowadzenie stałej opłaty od wniosku o doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem w wysokości 100 zł ma spowodować: *„ograniczenie liczby sporządzanych uzasadnień przy jednoczesnym zachowaniu danej stronie możliwości poznania motywów sądu.”* Rzeczywiście ustawodawca pozostawia stronie postępowania uprawnienie do poznania motywów rozstrzygnięcia, jednak jest to obecnie obciążone warunkiem fiskalnym. Ugruntowanym poglądem jest, że koszty *per se* nie ograniczają prawa dostępu do sądu w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. ani art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. ale tylko pod warunkiem, że zachowana zostaje równowaga między interesem publicznym (pobieranie kosztów sądowych), a interesem prywatnym (dochodzenie roszczeń i obrona praw w postępowaniu sądowym). Innymi słowy funkcja fiskalna kosztów postępowania nie powinna odgrywać dominującego znaczenia Koszty sądowe mogą natomiast ograniczać prawo do sądu, gdy stanowią barierę ekonomiczną lub gdy są wynikiem ustanowienia i zastosowania nieprawidłowych zasad co powoduje ich nadmierne wygórowanie.

Jako szczególnie niesprawiedliwą należy postrzegać zaś sytuację, w której dochodzi do faktycznego obciążenia obowiązkiem fiskalnym tych środków zaskarżenia, które są oczywiście uzasadnione, zatem wnoszone w sytuacji oczywistego czy rażącego błędu sądu (bądź także niektórych środków uwzględnionych w całości). Ustawa o kosztach nakazuje w takich sytuacjach zwrot opłaty od takiego środka zaskarżenia, z urzędu, i to w całości (art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. c) g)

oraz art. 99 u.k.s.c.). Zestawienie tej zasady z regulacją art. 25b ust. 2 zd. 1 u.k.s.c. zdaje się prowadzić do wniosku, że w razie uwzględnienia oczywiście zasadnego środka zaskarżenia sąd musiałby zwrócić opłatę od wniosku o uzasadnienie (zaliczoną na poczet opłaty od środka zaskarżenia), według reguł z art. 79 bądź art. 99 u.k.s.c. Niemniej jednak we wszystkich tych sytuacjach, gdy opłata od uzasadnienia jest wyższa niż opłata od środka zaskarżenia (bądź środek zaskarżenia jest w ogóle z opłaty zwolniony), owa nadwyżka zawsze przepada na rzecz Skarbu Państwa ze względu na szczególnie przepis art. 25b ust. 2 zd. 2 u.k.s.c. Jest to konstrukcja niesłuszna i systemowo niespójna.

Po pierwsze, kłóci się w oczywisty sposób z rozwiązaniem przewidzianym w art. 79 ust. 3 u.k.s.c. (*nota bene* również dodanym omawianą ustawą nowelizującą z 2019r.). Zgodnie z tym ostatnim przepisem, „Opłatę zwracaną na podstawie ust. 1 pkt 1 lit. a, b i h, pkt 2 oraz pkt 3 lit. a, c i d obniża się o kwotę równą opłacie minimalnej”. *Ratio legis* tej zasady wydaje się oczywista: zwracając opłatę Skarb Państwa może wprowadzić ‘potrącić’ pewną minimalną kwotę na swoją rzecz (z reguły opłatę podstawową art. 14 ust. 3 u.k.s.c.), jako swoisty ryczałt za konieczność podjęcia przez sąd pewnych czynności, choćby o minimalnym nakładzie. Takie ‘potrącenie’ jest jednak niedopuszczalne przy zwrocie opłaty na podstawie art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. c) g) u.k.s.c. a zatem właśnie w tych przypadkach, gdy opłatę wniesiono w celu wyeliminowania kwalifikowanego, rażącego czy oczywistego błędu sądu, a sam środek zaskarżenia okazał się oczywiście uzasadniony. Klarowna więc wydaje się zasada, że w przypadkach oczywistego błędu sądu strona dochodząca swoich praw w ostatecznym rozrachunku nie może ponieść z tego tytułu żadnych dodatkowych opłat; wszelkie fiskalne ‘potrącenia’ są niedozwolone. Tymczasem regulacja art. 25b ust. 2 zd. 2 u.k.s.c. zasadę tę łamie: nawet w razie wydania orzeczenia oczywiście błędny sąd wprowadzie zwróci opłatę od środka zaskarżenia, ale pozostawi sobie różnicę pomiędzy wysokością opłaty od wniosku o uzasadnienie a wysokością opłaty od środka zaskarżenia. Może się więc zdarzyć, że nawet środek zaskarżenia oczywiście uzasadniony będzie i tak podlegał opłacie 100 zł, która nie zostanie stronie zwrócona a to z tego powodu, że będzie to (niepodlegająca zwrotowi) opłata od wniosku o uzasadnienie, a nie od zażalenia (które zresztą w konkretnej sytuacji może być w ogóle zwolnione z jakiegokolwiek opłaty). Wydaje się też, że takie swoiste ‘potrącenie’ nadwyżki opłaty za uzasadnienie nawet oczywiście wadliwego orzeczenia stanowiącego zatem przejaw judykacyjnego bezprawia – pozostaje w sprzeczności z celem regulacji art. 77 ust. 1 Konstytucji. W razie oczywistego i rażącego naruszenia prawa jednostki przez władzę publiczną, w tym wypadku sądowniczą, poniesione przez obywatela koszty powinny zostać pokryte przez Skarb Państwa, a nie przez dotkniętą tym bezprawiem jednostkę. Trudno też aksjologicznie uzasadnić powody, dla których obywatel otrzymuje w całości zwrot opłaty od środka zaskarżenia od orzeczenia rażąco niezgodnego z prawem (którą to oczywistą wadliwość potwierdził sąd w postępowaniu odwoławczym), natomiast mimo wszystko

ponosi część (bądź całość) kosztów uzasadnienia tak wadliwego orzeczenia, naruszającego jego prawa.

Wskazać także należy, że wprowadzenie opłaty stałej w wysokości 100 zł od wniosku o doręczenie każdego orzeczenia niekończącego postępowania w sprawie wraz z uzasadnieniem nie jest uzasadnione ani adekwatne do nakładu pracy sędziego. Często uzasadnienia te są związane i ograniczają się do zacytowania podstawy prawnej i krótkiego przytoczenia faktów, na których oparł się sąd.

Istotne jest także, iż w odróżnieniu od orzeczeń co do istoty sprawy różnego rodzaju postanowienia bądź zarządzenia w sprawach incydentalnych sąd (przewodniczący) może w toku postępowania wydawać wielokrotnie. W danym postępowaniu może być więc ich znaczna liczba; wiele z nich jest też zaskarżalnych (por. katalogi z art. 394 – 3942 k.p.c.). Biorąc pod uwagę, że odmiennie niż przed nowelizacją doręczenie orzeczenia wraz z uzasadnieniem jest obecnie warunkiem koniecznym do wniesienia środka zaskarżenia, nie tylko wobec orzeczenia co do istoty sprawy (co wynika z art. 369 § 1 k.p.c. oraz uchylecia §2 tego przepisu), ale także w kwestiach wпадkowych (tak znowelizowany art. 394 § 2 k.p.c.), rezultatem kwestionowanego rozwiązania jest znaczny wzrost opłat fiskalnych nakładanych na strony dochodzące swoich konstytucyjnych praw prawa do uzyskania efektywnej sądowej ochrony, w tym prawa do wniesienia środka zaskarżenia (art. 45 ust. 1, art. 78 Konstytucji).

Wprowadzenie omawianej opłaty spowodowało zachwianie równowagi między interesem finansowym państwa, a prawem jednostki do dochodzenia ochrony praw na drodze sądowej. Podkreślenia wymaga, że koszty sądowe nie powinny być nadmierne i nie powinny stanowić nieuzasadnionego ograniczenia prawa do wnoszenia środków procesowych, aby nie powodować naruszenia samego prawa dostępu do sądu. Niewątpliwie rezygnacja z kontynuowania sprawy z uwagi na obciążenia kosztowe może być skutkiem istnienia w systemie prawnym regulacji godzącej w prawo do sądu. Za taką właśnie można postrzegać regulację, która w każdej sprawie wпадkowej warunkiem niezbędnym do wniesienia zażalenia, nawet niepodlegającego opłacie bądź opłacanego niewielką kwotą, czyni złożenie odrębnego wniosku o doręczenie uzasadnienia postanowienia oraz jego opłacenie kwotą 100 zł. Przy czym nawet jeżeli bład sądu uzasadniający wniesienie środka zaskarżenia był oczywisty, opłata ta nie zawsze będzie podlegać zwrotowi. Rozwiązanie takie dodatkowo budzi też wątpliwości z punktu widzenia konstytucyjnej zasady lojalnego traktowania obywateli przez demokratyczne państwo prawne (art. 2 Konstytucji). *De lege lata* opłata 100 zł nie jest więc wnoszona jedynie po to, by strona zapoznała się z uzasadnieniem rozstrzygnięcia w jej sprawie, ale przede wszystkim stanowi dodatkowy warunek wniesienia środka zaskarżenia.

Trudno też znaleźć konstytucyjnie uzasadnione *ratio* takiej konstrukcji, którą ustawodawca raz stosuje, w innych zaś, zdawałoby się podobnych, sytuacjach już nie. Otóż wniosek o doręczenie uzasadnienia każdego postanowienia sądu (i wniesienie opłaty 100 zł) jest co do zasady – warunkiem dopuszczalności jego zaskarżenia (art. 357 § 1 i § 21 k.p.c. oraz art. 394 § 2 k.p.c., stosowany odpowiednio w przypadku zażaleń niedewolutywnych – art. 394a § 2, art. 394 § 2 k.p.c. oraz tych wnoszonych do Sądu Najwyższego – art. 394 § 3 k.p.c.).

Reguła ta jednak zdaje się nie dotyczyć skargi na orzeczenie referendarza. Wynika to z odmiennej redakcji art. 398²² § 2 k.p.c., wyłączającej tu stosowanie przepisów ogólnych o postanowieniach sądu i zażaleniach.

Powyższe argumenty jednoznacznie wskazują na działanie ustawodawcy w złej wierze, pod pretekstem odciążenia sędziów od obowiązku sporządzania zbędnych uzasadnień. Gdyby ustawodawca działał zgodnie ze swymi deklaracjami, to nie likwidowałby prawa wniesienia środka zaskarżenia wprost, bez oczekiwania na płatne uzasadnienie oraz nie obciążałby opłatą 100 zł za transkrypcję uzasadnienia ustnego.

Wprowadzenie opłaty 100 złotych także za uzasadnienie postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów doprowadziło do sytuacji ograniczania prawa do sądu według „widzimisie” sędziego. I tak na podstawie tego samego oświadczenia o stanie majątkowym, rodzinnym i dochodach Sąd w osobie tego samego sędziego przyznał J B prawo do adwokata z urzędu do skargi konstytucyjnej, a wcześniej mu odmówił (sprawa). Analogicznie było w innych sprawach, gdzie ten sam sędzia Sądu Rejonowego w S raz przyznawał zwolnienie od kosztów sądowych za uzasadnienia orzeczeń (), a innym razem odmawiał (). Podobnie jest w Sądzie Okręgowym w B (sprawy zwolnienie i sprawa -odmowa zwolnienia).

Mając powyższe na uwadze wnoszę o uznanie niezgodności z Konstytucją R.P. zakwestionowanego przepisu.

Piotr Kozak
kat

Załączniki:

- 1) Zarządzenie Przewodniczącego Wydziału Sądu Rejonowego w S z marca 2022r. Sygn. Akt o zwrocie pozwu.
- 2) Postanowienie Sądu Okręgowego w B z marca 2022r. Sygn. Akt o odrzuceniu zażalenia.

- 3) Kopia wniosku J B z czerwca 2022r. O ustanowienie adwokata z urzędu do skargi konstytucyjnej wraz z potwierdzeniem daty wpływu.
- 4) Zawiadomienie Okręgowej Rady Adwokackiej o ustanowieniu adwokata do skargi konstytucyjnej dla J B .
- 5) Wydruk potwierdzenia doręczenia adwokatowi zawiadomienia o wyznaczeniu do prowadzenia sprawy J B o sygn. ,
- 6) Wydruk dręczenia przesyłki sądowej dla J B z Poczty Polskiej,
- 7) Pięć egzemplarzy skargi konstytucyjnej wraz z załącznikami.